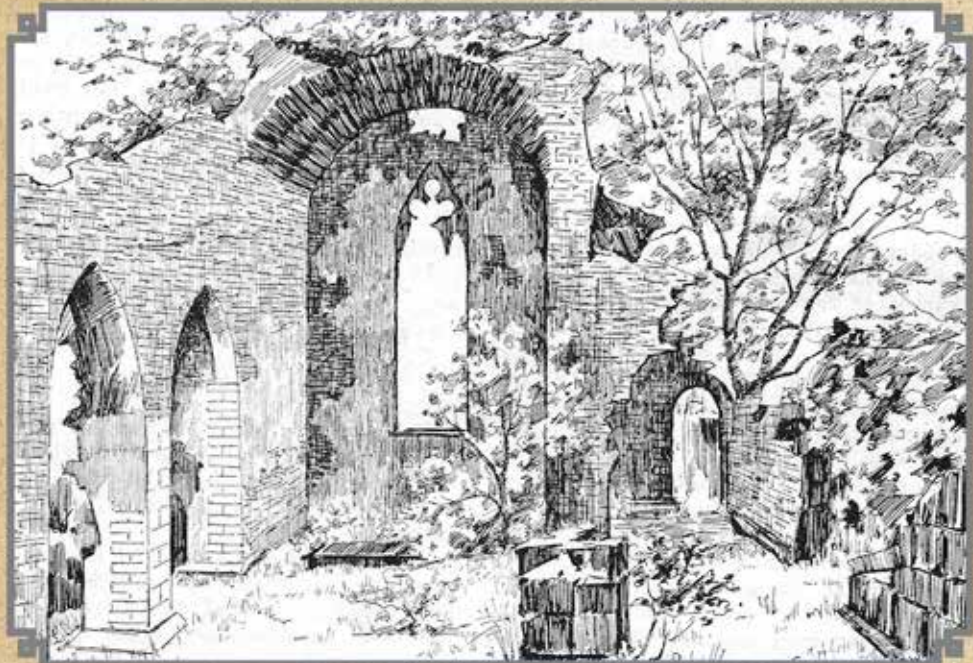

Utflykt till Alvastra

Återutgivning av text från 1889

En publikation från
e-boksbiblioteket.se

Utflykt till Alvastra klosterruin.

Återutgivning av text från 1889

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-648-8

Copyright © 2022 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.
Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

I den här e-boken får du veta mer om en av Sveriges vackraste ruiner – Alvastra klosterruin.

Det här övergivna klostret är en populär sevärdhet än i dag.

Du får bland annat läsa om hur en gammal grav används som förråd för brännvinskärl.

Den här texten publicerades ursprungligen år 1889 i tidskriften "Förr och nu. Illustrerad läsning för hemmet. Fjärde bandet" med rubriken "Alvastra". Texten publicerades anonymt.

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

I den här e-boken publicerar vi originalets text ordagrant och helt utan ändringar, alla namn, uttryck och till och med eventuella felstavningar har behållits.

Utflykt till Alvastra klosterruin

Den här texten publicerades ursprungligen år 1889 i tidskriften "Förr och nu. Illustrerad läsning för hemmet. Fjärde bandet" med rubriken "Alvastra". Texten publicerades anonymt.

Det var en härlig Julidag, då vi företogo en utflykt till Alvastra åldriga klosterruiner — en dag med frisk blåst, som dref molnen i flockar fram öfver den vida slätten.

Än strålade solsken med klar och skarp belysning öfver de nyss skördade rågfälten, där boskapen fredligt betade och med den för slätten egendomliga, mjukt dallrande blågrå tonen vid horisonten — än kommo stora skyar, mörka och hotande, som plötsligt stänkte tämligen omilda skurar öfver det hela.

Efter att ha utstått några dylika duscher voro vi framme.

Första anblicken af Alvastra framkallar ovillkorligt en känsla af beundran. — Stora präktiga bokar, askar och almar omge de ramlade murarne och nästan gömma dem mellan sin grönska; på ena sidan Omberg, skogbevuxet och majestätiskt, på den andra Vättern med sin metallglänsande vattenyta, där ljuset oupphörligt brytes och glittrar i

nya skiftningar, och nedanför hela slätten, där kyrkor, träd, åkrar och stugor ligga kringströdda som ur en leksaksask.

Hederliga gamla munkar! En suck af erkänsla för eder aldrig svikande estetiska uppfattning, som icke endast sysslade med vetenskap och skön konst, utan med beundransvärd säkerhet visste att, när det gälde anläggandet af tillflyktsorter för lefnadströtta själar, uppsöka sådana platser som denna.

Här i denna härliga natur, på en gång storartad och leende, bördig och vexlande, fans tillfälle till stilla kontemplation, hvars lugn ej stördes af slättens idoga arbetslif, som härifrån syntes endast på behagligt afstånd — men här funnos äfven rika, präktiga resurser för den mera materiella sidan af tillvaron.

Egendomligt nog att Alvastra klosterbröder just tillhörde ett bland de strängare ordenssamfunden, nämligen den helige Bernhards af Clairvaux. Omkring år 1140 grundlades klostret af konung Sverker d. ä., den fromme beskyddaren af kyrkor och kloster; hans gemål Ulfhild, eller som hon också kallas Alfild, ville äfven deltaga i det fromma företaget och skänkte till det blifvande klostret Alvastra gård, som hon fått i morgongåfva.

Tills 1150 lär endast ett fåtal benediktinermunkar här funnit en vistelseort. Vid denna tid var det som, på konung Sverkers begäran, den helige Bernhard sände bröder af sin orden till Sverige, hvilka slogo sig ned vid Alvastra, som, enligt gamla urkunder, blef det första abbotstift i de skandinaviska rikena och Tyskland.

Klostrets namn under medeltiden var: Monasterium Benedicti, Bernhardi eller Mariæ de Alvastra. Dess förste prior var Gerard, en ung munk från Clairvaux, som af den helige Bernhard blifvit vigd till sitt ämbete. Åt jungfru Maria var den omkring 1180 invigda kloster-

kyrkan helgad; ett nunnekloster blef äfven längre fram stiftadt, och här blef år 1340 den hel. Birgitta antagen som nunna.

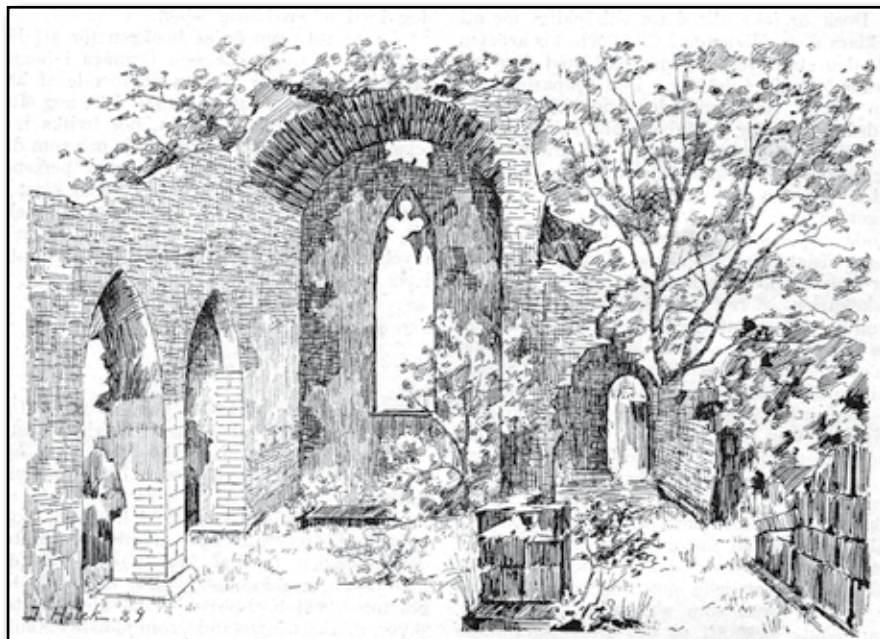
Genom rika donationer af kungliga personer samt fromma gåfvor af alla de framstående slägter, som här önskade få sitt sista hvilorum, växte klostrets rikedom så, att slutligen ej mindre än 438 skattskyldige bönder bidrogo till dess underhåll.

Äfven genom påfliga privilegier tillförsäkrades det makt och anseende.

Af högt stående män, som här utbytt sina lysande ämbeten mot munkkåpan, må nämnas Ulf Gudmarsson, S:ta Birgittas man, som, följande sin berömda makas exempel, efter sin pilgrimsfärd lefde här som munk och slutade sina dagar i klostret.

När reformationen började sprida sig i Sverige, var det slut med Alvastras välmaktsdagar. År 1527 indrogs det genom Vesterås recess; munkarne spriddes öfver hela landet, klostrets, efter den tidens, kraf goda bibliotek förskingrades —ja, redan 1545 börjades det förstörelseverk, som nu i öfver tre århundraden pågått, i det att man begynte nedbryta de gamla murarne för att skaffa material till Vadstena slottsbyggnad, Sedan den tiden ha dess vidsträckta byggnader mer och mer förfallit. Enskild egennytta har ock tagit så mycket den kunde; en del af teglet bortfördes af Per Brahe till Visingsö; på senare tider har man med domkraft nedbrutit en del af de kvarstående murarne för att bränna kalk af stenen; golf och grafstenar äro borta. Det är egentligen endast lemningar af klosterkyrkan, som ännu kvarstå; men hvad som däraf blifvit räddadt ur förödelsen är dock så skönt, att man kan sluta till det mäktiga intryck den måste frambragt, när den var i fullständigt skick, när vaxljusen på altaren strålade och munkarnes och nunnornas vaxelkörer ljödo. Nu äro hvalfbågarne

med få undantag brustna och ramlade, träd växa fritt i sidokapel-
len och koret, gräset gror i vigvattenskärlen, och till tak fins endast
den blå himlen. Af alla de fromme och tappre män, som slumra un-
der kyrkans golf, fins intet spår; hvad som enligt traditionen skulle
vara sverkerska konungarnas grafhvalf har på senare tider användts
till förvaring af bränvinskärl. Rundt omkring kyrkan ser man stenar
och fragment af murar uppsticka ur marken, och nära kyrkan finnes
ännu två hvälfda källare i behåll; i den ena af dessa är en mycket djup
källa med ständigt friskt och klart vatten. Numera är kyrkan omgif-
ven af staket och fridlyst, och om äfven känslan af harm mot dem
som bidragit till dess förstörande är stark, må man dock hoppas att
dess fasta och omsorgsfullt uppförda murar skola ännu under seklet
motstå tidens allt förstörande inverkan.

Alvastra ruiner 1889. Teckning af J. Holck.

Viktiga ord och personer

Benediktinerorden.

Katolsk klosterorden som grundades redan år 529 av Benedikt av Nursia i klostret Monte Cassino i Italien. Benediktinorden hade som mest 37 000 kloster i Europa.

Helige Bernhard av Clairvaux.

[1091–1153] Fransk abbot och författare. Bernhard grundade klostret i Clairvaux som var ett av medeltidens mest framgångsrika. Han var en av initiativtagarna till Tempelherreorden. Bernhard helgonförklarades år 1174 och är skyddshelgon för bin, vax och ljustillverkare.

Heliga Birgitta.

[1303–1373] Svensk medlem av Folkunga-ätten som ägnade sitt liv åt sin kristna tro. Hon gjorde flera pilgrimsresor och levde de sista åren av sitt liv i Rom där hon också grundade en klosterorden. Hon blev år 1399 helgonförklarad av den dåvarande påven.

Brahe, Per.

[1520–1590] Svensk greve och riksråd. Systerson till Gustav Vasa. Överlevde Erik XIV:s utrensning av fiender eftersom han

kom för sent till Riksdagen i Uppsala 1567.

Gudmarsson, Ulf.

[1298–1344] Son till Ulvåsa-ättens Gudmar Magnusson. Gifte sig redan som 18-åring med den då blott 13-åriga Heliga Birgitta. Paret åkte på flera pilgrimsresor innan Ulf avled vid 46 års ålder efter en kortare tids sjukdom. Begravdes i Alvastra kloster.

Sverker den äldre.

[död 1156] Kung av Östergötland. Var kung över Sveariket från 1130 till sin död 1156. Har gett namn åt den sverkerska ätten. Blev enligt vissa källor dödad av sina egna trupper på väg till jultottan i Västra Tollstads kyrka.

Drottning Ulfhild.

[1095–1148] Svensk och dansk drottning under flera perioder från 1117 tills sin död 1148. Ulfhild var gift med två svenska (Inge den yngre och Sverker den äldre) och en dansk (Nils av Danmark) kung. Är i dag mest känd som grundare av Alvastra kloster i Östergötland.

Vesterås recess.

En av de viktigaste händelserna i svensk historia då kungamakten gavs makt över kyrkan. Beslutet fattades vid riksdagen i Vesterås år 1527 och innebar att en stor del av all kyrklig egendom beslagtogs av kronan.